

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 21.01.2025
Kabul Tarihi : 24.02.2025

<https://iibf.yeniuyuzil.edu.tr/>

AVRUPA’DA HEGEMONYA KRİZİ: ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ(AFD) ÖRNEĞİ

Gözde KIVANÇ*

ÖZET

2013 yılında kurulan Almanya için Alternatif Partisi(Alternative für Deutschland-AfD) 2008 Ekonomik Krizi, Avrupa Birliği(AB)’nin ulusal politikalara müdahale etmesi, AB’nin bünyesindeki zayıf ekonomilere yönelik euro yardımları ve ek olarak Arap Baharı süreci ile başlayan göçmen krizi gibi sorunların konjoktürde yer aldığı bir dönemde katıldığı seçimlerle beraber kısa zamanda yükseliş yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da ilk defa aşırı sağ bir partinin bir eyalette zafer elde etmesi ve parlamentoya girmeyi başarması açısından AfD oldukça dikkat çekmektedir. AfD başlangıçta yürüttüğü liberal politikalarla zamanla uzaklaşarak göçmen, AB ve İslam karşıtlığına yönelik ağırlık verdiği söylem ve politikalarıyla desteğini arttırmış ve 2024 yılında yapılan seçimlerle beraber Almanya’da ikinci parti konumuna yükselmeyi başarmıştır. Ayrıca AfD içerisinde yer alan siyasetçilerin Nazi benzeri tutumlar ve söylemler gerçekleştirmesi dikkat çeken bir diğer husus olmuştur. AfD’nin demokrasi karşıtı olan popülist ve radikal söylemleri ile yükselişe devam etmesi liberal demokrasiye olan rızanın azaldığı ve insan hakları, çoğulculuk gibi demokratik kavramlara olan bağlılığın eskisi kadar güçlü olmadığını göstermektedir. Liberal demokrasiye azalan rıza ile aşırı sağ bir parti olan AfD’nin yükselişi aynı zamanda bir hegemonya krizi anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın amacı Almanya’da aşırı sağın yükselişini Antonio Gramsci’nin hegemonya ve hegemonya krizi kavramları perspektifinde inceleyerek, Almanya’da AfD’nin yükselmesine neden olan unsurlar ve liberal demokrasinin yaşadığı hegemonya krizinin nedenleri analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: AfD, Almanya, Demokrasi, Hegemonya, Enternasyonalizm

* gozdekivanc@gmail.com

THE CRISIS OF HEGEMONY IN EUROPE: THE CASE OF THE ALTERNATIVE FOR GERMANY (AFD) PARTY

ABSTRACT

The Alternative for Germany (Alternative für Deutschland, AfD), founded in 2013, experienced a rapid rise following elections held during a period marked by significant challenges such as the 2008 Economic Crisis, the European Union's (EU) interventions in national policies, eurozone financial aid to weaker economies within the EU, and the migration crisis triggered by the Arab Spring. The AfD's achievement of electoral victories, including becoming the first far-right party to win a state-level election and enter the German parliament since World War II, has drawn considerable attention. Initially pursuing liberal policies, the AfD gradually shifted its focus toward anti-immigration, anti-EU, and anti-Islam rhetoric, gaining increased support. By the 2024 elections, the AfD had successfully become the second-largest party in Germany. Additionally, the Nazi-like attitudes and rhetoric exhibited by certain politicians within the AfD have raised further concerns. The AfD's rise, fueled by populist and radical rhetoric that opposes democracy, illustrates a decline in public consent for liberal democracy and diminished adherence to democratic values such as human rights and pluralism. This decrease in consent for liberal democracy, coupled with the ascendancy of a far-right party like the AfD, signifies a crisis of hegemony. This study aims to examine the rise of the far right in Germany through Antonio Gramsci's concepts of hegemony and the crisis of hegemony.. It analyzes the factors contributing to the rise of the AfD and the underlying reasons for the hegemony crisis experienced by liberal democracy in Germany.

Key Words: AfD, Germany, Democracy, Hegemony, Internationalism

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı akabinde Almanya’da Nazi’lerin yenilgisi ile halk içinde aşırı sağ partilere yönelik tepki oluşmuş ve Nazi ideolojisine dair söylem ve faaliyetler anayasa ile yasaklanmıştır. Fakat Almanya’nın yeniden kalkınmayı sağlayabilmek adına göçmen işçi alımı yapmasıyla beraber yeni dönemde çok kültürlülük ve göçmen karşılığı düşüncesi yeniden oluşmaya başlamış ve bu gelişmeler aşırı sağ partilerin yeniden varlık göstermesine sebebiyet vermiştir. 2008 yılında yaşanan ekonomik krizle beraber Avrupa Birliği’ne ve bünyesindeki zayıf ekonomilere yapılan yardımlar sebebiyle Alman hükümetine karşı halk içinde tepkiler yükselmeye başlamıştır. Arap Baharı ile beraber 2011 yılı sonrası artan göç dalgaları milliyetçilik ve popülizm düşüncelerini arttırarak aşırı sağ partilerinin mevcudiyetini daha fazla güçlendirmiştir. Bu gibi unsurların ortaya çıkması demokratik değerlerin erozyona uğraması ile birlikte liberal demokrasinin hegemonyasını zedelemiştir. Bu gelişmelerin akabinde Almanya’da halkın siyasi sisteme olan güvenini sarsılmıştır ve geleneksel siyasi partilerin gücü giderek zayıflamaya başlamıştır. Bu süreçte güç kazanan Almanya için Alternatif Partisi(AfD) ise, aşırı sağın yeniden yükselişinin en çarpıcı örneklerinden birini oluşturmuştur. AfD 2013 yılında kuruluşu sonrasında katıldığı seçimlerde giderek yükselişini devam ettirmiş ve 2017 yılında yapılan seçimlerde AfD üçüncü parti konumuna gelmiştir. 2024 yılında yapılan seçimlerde bir eyalette birinci olarak çıkarken Almanya’da ikinci parti konumuna yükselmiştir. Bu gelişme Nazi Partisi sonrası ilk defa aşırı sağ bir partinin bir eyalette birinci olması ve bu denli yükselmesi açısından önem arz etmektedir.

Antonio Gramsci’nin hegemonya kavramı perspektifinde, mevcut siyasi partilerin ideolojilerine olan rızanın azalışı durumu bir hegemonya krizi olarak ifade edilebilmektedir. Gramsci’nin hegemonya tanımına göre, hegemon yalnızca zor kullanabilme yetisiyle değil, aynı zamanda toplumun büyük oranının rızasını kazanarak, esasen onlara ait kültürel ve ideolojik düşünceleri biçimlendirerek iktidarını korumaktadır. Bu sebeple, Almanya için Alternatif Parti(AfD)’nin aşırı sağ bir parti olarak oylarında artış yaşaması ve 2024 yılı Eylül ayında gerçekleşen eyalet seçimleriyle beraber ilk defa bir eyalette birinci olması ve 2024 yılı Haziran ayında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde iktidar sonrasında ikinci parti olarak yer alması dikkat çekmektedir. Bu durum Gramsci’nin hegemonya anlayışına göre mevcut hegemonik düzene karşı rızanın azalış gösterdiğinin bir belirtisi olarak değerlendirilebilmekte

ve toplumun çoğunluğunun artık demokrasiye ait normları aktif olarak benimsemediği kanısına varılabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı Almanya’da aşırı sağ partisi olan AfD’nin yükselişi ve Almanya’da yaşanan hegemonya krizini Antonio Gramsci’nin hegemonya ve hegemonya krizi kavramları üzerinden analiz etmektir. Bu sebeple çalışmanın birinci bölümünde hegemonya kavramı hakkında kavramsal çerçeveye yer verilerek, öncelikle hegemonya kavramının tarihsel gelişimi, Antonio Gramsci’nin hegemonya kavramı, demokrasi kavramı ve Avrupa’da liberal enternasyonalizmin düşüşü açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Almanya’nın aşırı sağ partisi olan AfD’nin kuruluşu, ideolojisi ve yükselişi açıklanarak Gramsci’nin hegemonya krizi kavramı üzerinden analiz edilecektir.

1. HEGEMONYANIN KAVRAMSAL GELİŞİMİ

Hegemonya kavramı tarihsel manada antik Yunan’a dayanmaktadır. Yunanca “ἡγεμονία” kelimesinden üretilmiş olan hegemonya kavramı “liderlik” anlamına gelmekle birlikte, baskı, otorite gibi unsurların da birleşimiyle beraber anlam kazanmaktadır. Hegemonya kavramının tarihi anlamda ilk kullanımı ise Yunan şehir devletlerinin kendi aralarındaki mücadeleleri ile öne çıkmaktadır (Bahtiyar, 2020, s. 89).

Hegemonya kavramı Türk Dil Kurumu tarafından “bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal üstünlüğü ve baskısı” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2024). Britannica’da ise hegemonya kavramı “meşrulaştırıcı normlar ve fikirlerle desteklenen bir grubun diğeri üzerindeki hakimiyetini” olarak ifade edilmiştir (Rosamand, 2024).

Hegemonya kavramı çoğunlukla siyasi, ekonomik, kültürel veya ideolojik anlamda kurulan bir üstünlük ve ilgili toplumlar arasında eşitlik olmayışı durumunu ifade etmektedir. Uluslararası ilişkiler literatüründe devletler arasındaki güç ilişkilerini anlatmakta çoğunlukla hegemonya kavramına başvurulmaktadır. Günümüzde ise güçle tesis edilmiş egemenliğin tanımlanmasında kullanılmaktadır (Bingöl, 2022, s. 5). Hegemonya kavramı uluslararası siyasi analizlerde kullanıldığı gibi ulusal ölçekli siyasi analizlerde de kullanılmaktadır.

Hegemonya kavramının siyaset bilimi alanında kullanımı ise ilk olarak İtalyan düşünür Antonio Gramsci tarafından yapılmış olsa da kökleri Vladimir Lenin, Georgi Plekhanov gibi hegemonya kavramını ilk olarak kullanan Rus sosyalistlerine dayanmaktadır. Kısıtlı bir siyasi tesir alanı için geçerli olacağı kabul edilen Rus Sosyal Demokrasisi’nin sahip olduğu mütevazı temellerde bile “hegemonya” kavramı, tarihte sürecin normal bir ilerleme yaşaması halinde, ihtiyaç duyulan durumun çöküşünün veya krizinin mecbur kıldığı, bir tür olası müdahaleyi

tanımlamaktadır. Sonraki yıllarda Leninizmle beraber, emperyalizm döneminde sınıf mücadelesinin ortaya çıktığı yeni siyasi gelişmeleri analiz etme yönteminin ana unsuru olmuştur. Son olarak Gramsci’nin katkılarıyla siyaset bilminde hegemonya kavramı ulusal ve stratejik kullanımını aşarak daha birincil nitelikteki bir anlam kazanmıştır ve bir toplumsal düzende var olan işbirliğini anlamlandırmakta temel bir kavram haline gelmiştir (Mouffe & Laclau, 1992, s. 31-32). Gramsci perspektifinde hegemonya kavramı daha ulusal bir niteliğe sahiptir ve bu sebeple toplumsal alanın analizinde kullanılmaktadır.

Hegemonya kavramının uluslararası seviyeden toplumsal seviyeye düşmesinde sınıfsal faaliyetlerin etkisi büyük olmuştur. Gramsci’nin katkılarıyla hegemonya kavramı günümüzdeki etkisine erişmiş olsa da, öncesinde Marksist literatürde önemli bir kavram olarak yer almıştır. Sınıf mücadelesi çerçevesinde, toplumsal alanda hegemonya kavramından burjuvazi ve işçi sınıfı arasında yer alan ilişkileri ifade etmek niyetiyle faydalanılmıştır (Bingöl, 2022, s. 5).

1.1. Antonio Gramsci’nin Hegemonya Kavramı

Antonio Gramsci 22 Ocak 1891 tarihinde Güney İtalya’da Sardunya adasında doğmuştur. Çocukluk yıllarında geçirdiği kaza sebebiyle omirilik rahatsızlığı oluşmuş ve bu da güçsüz bir bedene sahip olmasına neden olmuştur. Bu güçsüzlük ise onu kitaplara ve kendiyile vakit geçirmeye yöneltmiştir (Güler, 2019, s. 7).

Gençlik yıllarında yaşadığı hapisane deneyimiyle sağlığı daha da bozulan Gramsci, 16 Mayıs 1937 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Gramsci Güney İtalya’da doğması sebebiyle ilk olarak Güney İtalya Sorunu üzerine dikkat vererek çözümlemeler yapmıştır. Güney ve Kuzey İtalya’nın yapılarında ve sosyo-ekonomik durumunda bulunan farklılıklar önem atfetmektedir. Kuzey bölgesinde kapitalistleşmiş bir yapı oluşurken, Güney bölgesinde ise yarı-feodal bir düzen hakimiyet sağlamıştır. Kuzey’de yaşanan sanayileşme ile Güney’de yaşanan sömürüyü gören Gramsci, başlangıçta Güney milliyetçisi bir tavır almıştır. Daha sonra sosyalist görüşe sahip abisinin etkisiyle sosyalist düşünceyle tanışmış ve sosyalist fikirlere yakınlaşmıştır (Dural, 2012, s. 310-311).

Sosyalist düşüncesinin de etkisiyle bu sefer etnik değil sınıfsal bağlamda analiz yaparak İtalya’da tarihsel bloğu oluşturacak iki ana sınıftan biri olan işçi sınıfının, hedeflerini hayata geçirmek için diğer bir sınıfı oluşturan köylüler üzerinde bir hegemonya oluşturması gerektiğini ve bu sayede tarihsel bir blok oluşacağını söylemiştir. Gramsci, üstyapı-altyapı, hegemonya ve

tarihsel blok kavramları üzerinde geliştirdiği düşünceleriyle, Marx'ın yapı eksenine dair kısıtlı kalmış olan çözümlemelerine yeni içerikler eklemiştir (Deveci, 2020, s. 110).

Antonio Gramsci “Hegemonya kavramı”na ilk olarak 1926 yılında “Güney Sorunu Üzerine Notlar” adlı eserinde yer vermiştir. Bu eserinde hegemonyaya sahip bir sınıfın alt sınıflar üzerinde onların rızasını kazanarak siyasi bir liderlik uyguladığı durumu “sınıf ittifakı sistemi” olarak tanımlamıştır. Gramsci’ye göre İtalya’daki proletarya hegemonya oluşturabilmek için, rıza kazanma olgusuyla, kendi dışındaki sınıfları ve özellikle köylü sınıfını içine alan bir ittifaklar sistemi kurarak sınıf korporatizminden kopmak mecburiyetindeydi ve dolayısıyla bu şekilde toplum içinde gerçek manada öncü faktör haline dönüşebilirdi. Bu ifade hegemonya tanımının ilk halini oluşturmaktadır. Gelişmiş hali ise “Hapishane Defterleri” eserinde yer almıştır (Ramos Jr., 1982).

Antonio Gramsci’nin perspektifinde hegemonya kavramı, bir toplumsal grubun ulusal seviyede diğerleri üstündeki hâkimiyetinin varlığını tanımlamak üzere yararlanılan bir kavram olmuş ve bu anlamda bir hegemonya yarışını tasvir etmek için kullanılmıştır. Hegemon olarak ifade edilen başat grup, tümüyle baskıyla üstünlük sağlamak yerine, alt grupların destek ve rızasını belli bir ölçüde almış olmalıdır. Bu açıklama ile yerel toplumsal gruplar arasında bulunan işleyiş mekanizmasının unsurlarını meydana çıkarırken hegemon haricinde kalan grupların davranış şeklini rıza gösterme biçiminde belirtmekte, bir anlamda toplumsal bir anlaşmayı ifade etmektedir (Bahtiyar, 2020, s. 94).

Gramsci’nin hegemonya kavramı, hakim sınıfın kendi fikirlerini, etik ve kültürel unsurlarını, dünyaya dair bakışı ve buna bağlı olarak yaptığı faaliyetleri, bilhassa aydınları vasıtasıyla ikna usüllerini uygulayarak, bu sayede toplumun rızasını alarak onaylatması ve bütün bu düşüncelerin benimsenmesi sonucunda düşünsel manada kendi liderliklerini inşa etmesini ifade etmektedir. Çözümlemelerinde ideolojiler vasıtasıyla bireyleri birleştirerek bireysellikten gruplaşmaya geçirir ve bu gruplarda bireyin çevreye karşı farkındalığında artış yaşandığını, sonuç olarak bireyin kişisel çıkarlarının ötesinde gruptaki diğer bireylerin çıkarlarını da öncülemesiyle bu topluluğun partiyi oluşturduğunu anlatmaktadır. Bu partinin iktidarda kalma koşulunu ise halkın rızasını almış olarak, ortaya koyduğu ideolojiye olan rızanın devamlılığını sağlaması suretiyle olacaktır. İdeolojiye olan rızanın artık sağlanamaması durumunda, parti iktidarlıktan çekilecek ve yerini topluma ideolojisine karşı rızayı daha fazla sağlayan partiye bırakacaktır (Kocabaş, 2016, s. 107-109).

Gramsci’ye göre partiyi oluşturan topluluklar, tarihsel süreçte partinin içinden ayrılabilir. Böyle durumlarda bir tür hegemonya bunalımı oluşmakta ve partiyi destekleyen geniş kitlelerin partiye duyduğu rıza azalmaya başlamaktadır. Bunalım ile beraber lider tarafından temsil edilen gücün kullanımı ve tehlikeli uygulamalar yaşanabilmektedir. Gramsci hegemonya bunalımlarının her ülkede aynı nedenlerle ortaya çıkabilse de süreçlerin farklı olduğunu ifade etmektedir. Büyük kitlelerden alınan onayın zorla alınmış olması, yaşanılmış herhangi bir savaş durumunda yaşanan yenilgi durumu ve yönetici sınıfının etkisini kaybetmesi, uzun vadeli ekonomik krizler ve geniş kitlelerin devrim niteliğinde olan faaliyetler göstermesi gibi birtakım unsurlar hegemonya bunalımını ortaya çıkarabilmektedir (Gramsci, 1984, s. 90-91).

Bütün hegemonya düzenleri genel birleştiricilik sağlamasının yanında bu hegemonyayı yokedebilecek gücü de içerisinde muhafaza etmektedir ve çok sağlam görünse bile kırılabilir bir yapıya sahip olmaktadır. Bu sebeple egemenin oluşturduğu bu hegemonya sivil toplumda meydana gelen alternatiflerine karşı aktif bir mücadele içerisindedir ve egemen sınıfın en büyük mücadelesi meydana gelen bu “karşı-hegemonik sızıntılar”ı kapatma çabasıdır. Gramsci devletin hegemonya tesis edişinin siyasal toplumda zor kullanarak, sivil toplumda ise rıza yoluyla ideolojisini kitlelere özümseterek oluştuğunu ifade etmektedir (Thomas, 2012, Aktaran, Aksoy & Can, 2016, s. 64-65).

Karşı-hegemonyaya yönelik iki ayrı yol tavsiye eden Gramsci’ye göre bu yollar; “Mevzi Savaşı ve Manevra Savaşı”dır. Öncelikle mevzi savaşı, “siyasal hegemonya kazanma, rıza alma muharebesidir ve insanların sadece geçici itaatlerini ya da oy desteklerini değil, aynı zamanda “kalplerini ve zihinlerini de kazanma” mücadelesidir”. Bunun yanında manevra savaşı ise bir sonraki aşamadır ve “devlet iktidarını ele geçirmek” anlamına gelmektedir. Gramsci, ilk aşama rızayı, sonraki aşama ise iktidarı kazanmak olarak ifade etmektedir. Bu şekilde mevzi savaşı ile kitlelerin rızasını ve ayrıca gönlünün kazanılmasının ardından, bir sonraki aşama egemenliğin kazanıldığı manevra savaşı gerçekleşir. Böylelikle karşı hegemonya egemenliği ele geçirmiş olmaktadır (Basmacı, 2021, s. 1161-1162).

Antonio Gramsci liberal demokrasilerin temelini atıldığı dönemlerde, bu kurama yönelik bir açıklama getirmesi açısından siyaset bilimi alanında büyük öneme sahip olmuştur. Liberal demokrasinin ana ilkesini oluşturan genel ve eşit niteliğe sahip oy hakkı Birinci Dünya Savaşı

sonrasındaki yıllarda Batı’da süratle yayılım gösterirken, bu yeni durumun yönetici grubun geniş kitlelerin onayını elde etmesini gündeme taşıdığını ve bu eylemin politik süreçlere örgütlenme vazifesini eklediğini görmüş, yönetici grubun hegemonyasının tahlil edilmesi problemine odaklanmıştır. Gramsci’nin, siyaset bilimi perspektifinin ve siyasal parti yaklaşımının başlangıç aşaması döneminde meydana çıkardığı bu kuram, yönetici grubun hegemonyasının inşasında siyasi ve kültürel faaliyetlerin kıymetini öne çıkarması açısından önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple esasen Gramsci’nin vefatından uzun yıllar sonra yayımlanması ile beraber büyük bir etki oluşturmuştur (Ataay & Kalfa, 2008, s. 27).

Gramsci perspektifinde hegemonik ve diktatör olan yönetim çeşitleri arasında bulunan bir ayrım vardır. Bu da yönetici grubun otoritesinin mutlak baskısıya dair değil, yönetilen grubun rızasının elde edilmesi aracılığıyla sürdürülmesi hususunda ortaya çıkmakta ve bununla birlikte liberal demokratik sistemler de hegemonik yönetim biçimi şeklinde nitelendirilmektedir(Buci-Glucksmann, 1982, aktaran, Ataay & Kalfa, 2008, s. 32).

1.2. Demokrasi Kavramı

Latince bir deyim olan demokrasi kavramı kelime kökeni olarak halk manasına gelen “demos” ile “egemenlik-iktidar” manasına gelen “kratos” kelimelerinin birleşimine dayanmaktadır (Gözübüyük, 2003, s. 22). Demokrasi kavramı, “bir devletin veya diğer siyasi yapının yasalarının, politikalarının, liderliğinin ve önemli girişimlerinin doğrudan veya dolaylı olarak "halk" tarafından kararlaştırıldığı bir yönetim sistemi” olarak tanımlanabilmektedir (www.britannica.com, 30.11.2024).

Aristoteles’in Politika adlı eserinde ifade edildiği şekliyle, demokrasi kavramı eski yunanca’da “fakir çoğunluğun yönetimi” manasına gelmektedir. Yunanca bir kökene sahip olmasının sebebi bu yönetim şeklinin ilk kez yunan şehir devletlerinde(polis) kullanılmış olmasıdır. Bunun en gelişmiş örneğini ise Atina polisi oluşturmaktadır. Fakat M.Ö. 322 tarihinde Makedonya’nın Atina demokrasisini ele geçirmesiyle beraber bu demokratik yönetim şekli ortadan kalkmış ve bu durumdan yaklaşık 2000 yıl sonra demokrasi yeniden varlık gösterebilmiştir. Bu yeni demokrasi anlayışı ise liberal demokrasi olarak anılmaya başlamıştır (Şahin, 2007, s. 35-36:39). Batı tarzı demokrasinin uygulamalarının örnekleri esasen 20. Yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanmış olsa da demokrasinin şekillenmesinde ise “Aydınlanma Dönemi, Fransız İhtilali ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı” gibi olaylar etki etmiş ve aynı zamanda tarihi anlamda bir temel oluşturmuştur (Ural, 1999, s. 451).

Demokrasinin temelini oluşturan Atina şehir devletlerinde uygulanan demokratik yönetim biçiminde, belirli bir meydanda buluşan halk önemli hususlardaki kararlarını bu toplantıda yönetici sınıfa direkt olarak aktarmaktaydı. İlk demokrasi örneği olma özelliği taşıyan bu sistemde, sadece vatandaşların yararlandığı bir demokratik hak ve özgürlükler bulunurken, köleler ise bu kapsamın dışında tutulmuştur. Yapılan bu toplantılara katılabilmek için ise belirli bir yaş üzeri ve erkek vatandaş olma şartı bulunmaktaydı. Ayrıca bu toplantıda alınan kararların uygulanması belirli bir grup aracılığıyla sağlanıyordu. Bu ilk demokrasi örneğinde eşitlik, söz ve oy hakkı gibi hükümler yer almasa da, bir kişinin yönetiminden oluşan ve mutlak bir sınırlandırılmamış yetki sahibi olması niteliğini de taşımamaktadır (Tunç, 2008, s. 1116).

1864 yılında iç savaşın baş gösterdiği Amerika’da Abraham Lincoln tarafından demokrasi kavramı, “halkın, halk tarafından halk için yönetimi” olarak tanımlanmış ve bu tanım demokrasinin doğasının analiz edilebilmesi hususunda önemli bir hareket noktası olmuştur (Heywood, 2014, s. 102)

19. yüzyıl’da ise haklar genişletilmiş ve liberal demokraside bu kapsama cinsiyet farketmeksizin akıl sağlığı uygun olan her yetişkin girmiştir. “Evrensel yetişkin oy hakkı” çerçevesinde tüm ergin yurttaşlar siyasi kararların alım sürecine dahil olabilmıştır (Şahin, 2007, s. 40). Bu haklar ise tek seferde verilmemiş, zamanla çeşitli şekillerde oluşmaya devam etmiştir. Başlangıçta İngiltere’de sanayi devrimi ile oluşan burjuvazi sınıfının, aristokrasi ve monarşi yönetimine karşı çıkması sonucunda liberal demokrasi meydana gelmiş ve yönetime dahil olma hakkı bu üç grupta sınırlandırılmıştır. Bu da toplumda çoğunluğa sahip olan işçilerin ve kadınların yönetime katılma hakkını engellemiştir. İngiltere’de 19. Yüzyılda işçiler bu haklara sahip olurken, kadınlar ise 1928’de ancak elde edebilmiştir. Dünyanın her yerinde farklı şekilde ve farklı zamanlarda kazanılan bu haklara ABD’de siyahiler ise 1960’larda ancak kazanabilmiştir (Heywood, 2014, s. 103).

Çağdaş demokrasi yaklaşımın belirli temel koşullarını öncelikle egemenliğin halkta olması, vatandaşların eşit haklara sahip olması, insan haklarına saygı duyulması, hukuk devletinin mevcudiyeti, ulusal çıkarların temsilcileri tarafından kurulan örgütlerin uygulamalarına eşit imkan ve muhalefet özgürlüğü sağlanması, devlet yetkisinin halka karşı sahip olduğu sorumluluklar gibi ilkeler oluşturmaktadır (Gümeç, 1986, s. 38).

Gramsci ise demokrasi kavramının en gerçek ve somut ifadesinin hegemonya kavramından çıkacağını ve hegemonik bir toplulukta yöneten ve yönetilen sınıf arasında demokrasi olduğunu

ifade eder. Esasen demokrasinin yönetilen sınıfın rızasını kazanmak için bir propaganda aracı olduğunu söylemektedir. Gramsci'ye göre demokrasinin varlığı için iki şart bulunmaktadır, kararların ve politikaların oluşumunda tüm vatandaşların katılımı gerekir ve bürokrasinin yönetici sınıfa yerleşmemesi için bir açık örgütsel sistem olmalıdır (Morera, 1990, s. 35).

Almanya'nın demokrasisi incelendiğinde ise devletler ve bölgeler çerçevesinde dünyada yer alan özgürlükleri analiz eden "Freedom House 2020" raporu, Almanya'nın "enerjik bir siyasi kültüre ve güçlü bir sivil topluma sahip ileri düzey temsili bir demokrasi" olduğunu ifade etmektedir. Politik haklar ve şahsi özgürlükler hukuk ile garantiye alınmıştır ve Almanya'nın siyasi yapısı Nazi geçmişinden ötürü otoriter bir siyasi rejimin yeniden inşa edilmesini önleyecek anayasal şartlarla çevrelenmiştir. Buna ek olarak rapora göre Almanya siyasi haklar hususunda 40 üzerinde 39, kişisel özgürlükler hususunda 60 üzerinden 55 ve bütün dünya geneli için tahsis edilen özgürlükler endeksinde 100 üzerinden 94 almış ve demokrasinin Almanya'da yerleşik ve sağlam bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamıştır. Rapor ayrıca mülteci sayısının artışının siyasi yapıda bir istikrarsızlık oluşturarak aşırı sağın yükselmesine sebep olabileceği endişesini paylaşarak yaşanan gelişmelerin demokrasiye hasar verebileceğinin altını çizmiştir. Almanya gibi yerleşik bir demokrasiye sahip ülkeler perspektifinde bu tarz rekabet ve eleştiri içeren politikalar ve söylemler demokratik rejimlerde olağandır fakat kutuplaşma ve düşmanca eylemler demokratik siyasi kültür için zararlı bulunmaktadır. Ek olarak bir sınıfı halka ait görmeyerek dışlamak demokrasinin siyasi çoğulculuk ilkesine yönelik karşıtlık içermektedir (Aknur, 2020, s. 427).

1.3. Avrupa'da Liberal Enternasyonalizmin Düşüşü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sistemin yeniden inşası için liberal enternasyonalist politikalar yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Yaşanan dünya savaşlarının yorgunluğu ile güçsüzleşen Avrupa, kurumsallaşmanın tekrardan oluşması ve ilgili kurumların çalışma mekanizmalarının belirlenme ihtiyacı ve en başta Sovyet tehdidinin gösterdiği artışa karşın liberal enternasyonalist yaklaşımın yeniden düzenlenmesi için faaliyetler göstermiştir. Bu sürecin yöneticisi ve temsilcisi olarak ABD öne çıkmış ve bu dönemde liberal perspektifteki yeni uluslararası sistemin sahibi olmuştur. Böylelikle liberal enternasyonal düzen hegemonik bir yapıya dönüşmüştür (Ikenberry, 2009, s. 76).

1945 sonrası oluşan yeni liberal enternasyonalizmin meydana getirdiği olumlu gelişmeleri oluşturan Almanya ve Japonya yönetiminin demokratikleşmesi, dünya genelinde kapitalist ekonominin entegrasyonu, Avrupa Topluluğu yapısının kurulması gibi gelişmeler Sovyet

tehdidine karşı mücadelede liberal enternasyonalizmin temel parçalarını oluşturmuştur (Hoffman, 1995, s. 165). Soğuk savaş döneminde gerçekleşen liberal enternasyonalist faaliyetlerin başarılı oluşu ve Almanya’da yaşanan demokratik dönüşüm sonrası Marshall Planı kapsamında Almanya’da Batı görüşünü benimseyen elitler desteklenmiştir. Almanya ayrıca NATO ve sonradan Avrupa Birliği adını alacak olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’na dahil edilerek uluslararası liberal düzenin üyesi haline gelmiştir (Güç, 2015, s. 158-161).

Fakat günümüzde Avrupa ne ölçüde demokratik ve liberal bir yapı niteliğinde olsa da, içerisinde var olan toplumda ve politik cephesinde çözümü zor olan “göçmen karşıtlığı, çok kültürlülüğe tepki gösterme, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, İslam karşıtlığı” gibi birden fazla problem ve zorluklarla yüz yüzedir (Goziev & Özcan, 2020, s. 78). 2008 Ekonomik Krizi’nin etkileri, Avrupa Birliği’nin Almanya’nın iç politikalarına müdahale etmesi, Almanya’ya yönelik artan mülteci sayısı ve terör saldırıları sebebiyle Avrupa genelinde olduğu gibi Almanya özelinde de bu durum karşısında aşırı sağ partiler yükselişe geçmiştir (Aknur, 2020, s. 418).

Gramsci perspektifinden bu durum değerlendirildiğinde aşırı sağ partilerin yükselmesi ile hegemonik sızıntıların oluştuğunu ve ana akım partilere olan güvenin azalarak liberal demokrasinin rıza sağlamada zorluk yaşadığını söylemek mümkündür. Bu sızıntıları tetikleyen durumların başında Avrupa Birliği ile meydana gelen neoliberal ekonomik yapılar ve küreselleşmenin etkisiyle gelir dağılımında yaşanan eşitsizlikler gelmektedir. Bir başka sebep ise Avrupa Birliği’nin üye devletlerin iç politikalarına fazla müdahil olması ve egemenlik ilkesine zarar vermesidir. Bu gelişmeler sağ partilerin söylemlerinin temelini oluşturmuş ve popülist düşüncenin öne çıkmasına sebebiyet vermiştir. Arap Baharı ile artan sığınmacı sayısı gerek ekonomik gerek de kültürel endişeler sebebiyle Avrupa’yı huzursuz etmiştir. Demografik yapının bozulmasına ve ulusal kültürlerinin kaybolacağına yönelik endişelerinde artış yaşanmıştır. Ayrıca Avrupa’nın bazı bölgelerinde yaşanan terör eylemleri göçmen ve sığınmacıların bir güvenlik problemi olarak görülmesine sebep olmuş, yabancı karşıtlığı ve İslamofobik düşünceleri arttırmıştır (Aknur, 2020, s. 419-420). Gramsci’ye göre bu şekilde gelişen ekonomik krizler sonrasında alt sınıfın üst sınıfa olan güvenini kaybetmesi ile bir hegemonik bunalım/kriz ortaya çıkmaktadır. Oluşan bu hegemonik kriz bir karşı-hegemonya oluşturabilmekte ve bu kriz hegemonya tarafından rıza üretilerek aşılmazsa karşı hegemonyanın daha fazla rıza elde etmesi ve üst sınıfın egemenliği kazanması şeklinde sonuçlanabilmektedir.

Almanya’da özelinde ise Avrupa’da olduğu gibi başat partilere olan güven azalmış ve sağ partiler öne çıkmaya başlamıştır. Ekonomik kriz ile ortaya çıkan ve söylemlerini bu şekilde geliştiren aşırı sağ partiler arasında ise artan oy oranı ile Almanya için Alternatif Partisi(AfD) dikkat çekmektedir. AfD’nin bu yükselişi Almanya’da demokrasi için bir tehdit olarak görülmekte ve bir liberal demokrasi krizini gündeme getirmektedir.

2. ALMANYA İÇİN ALTERNATİF PARTİSİ(AFD)’NİN İDEOLOJİSİ VE YÜKSELİŞİ

İkinci Dünya Savaşı’ndan mağlup olarak ayrılan Almanya Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği blokları arasında doğu ve batı şeklinde ideolojik olarak bölünmüştür. Nazi’lerin kaybetmesi ile birlikte bu dönemde Alman halkının hoş karşılamadığı aşırı sağ partiler yasaklanırken ve iktidara gelme durumlarının ise hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği ifade edilmiştir (Goziev & Özcan, 2020, s. 84).

İkinci Dünya Savaşı ertesinde kalkınmanın tekrardan sağlanabilmesi adına “misafir işçi” statüsü ile Almanya’ya göçmen alımı yapılmaya başlanmıştır. Çoğunluğu Akdeniz bölgesindeki devletlere mensup olan göçmen işçilerden rahatsız olan birtakım Alman radikal toplulukların söylemlerinde yabancı düşmanlığı içeren ifadeler yer almıştır. Almanya’nın demografik yapısında artan yabancı nüfusun değişim oluşturacağına dair iddiaları ile Alman vatandaşlarında korku ve endişe oluşturmaya çabalamışlardır. Bu sebeple 1980 yılları sonrası aşırı sağ ideolojiye sahip partiler Almanya’da tekrar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1980’li yıllar sonrasında Almanya’da sayılarında artış yaşanan aşırı sağ partiler içinden kamuoyunda en çok dikkat çeken ve en fazla oy oranına ulaşmış olan parti olarak Almanya için Alternatif Partisi(Alternative für Deutschland, AfD) öne çıkmıştır (Rahman & Çiçek, 2023, s. 2287).

AfD, 2012 yılının Eylül ayında ünlü muhafazakar gazeteciler olan Konrad Adam, Alexander Gauland ve ekonomi profesörü olan Bernd Lucke gibi Almanya Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich Demokratische Union Deutschlands, CDU)’nin önemli üyelerinin bir araya gelmesi ile meydana gelen bir grubun “2013 Genel Seçimleri için bir seçim alternatifi (Wahlalternative 2013)” isimli bir politik eylem ekibi kurmasıyla siyasi hayatına başlamıştır. Bu grubun içerisinde ise Özgür Demokratik Parti(Freie Demokratische Partei, FDP)’nin eskiden eyalet başkanlığı yapmış bir üyesi, çoğunluğu ekonomist olan 28 üniversite profesörü ve buna ek olarak girişimciler, yöneticiler yer almıştır. İlk olarak “Bağımsız Seçmenler Federasyonu”na destek veren bir örgüt olan Wahlalternative, çoğunlukla tabanını küçük ölçekli lokal işletme sahiplerinden oluşturmuştur. 2013 yılında yapılan eyalet seçimlerinde Aşağı Saksonya için bu iki örgütün hazırladığı ortak liste yüzde 5 olan barajı olan seçimlerde yüzde 1’i ancak aşmış ve

sonrasında yollarını ayırmışlardır. Aynı yıl Şubat ayında Wahllalternative 22 Eylül 2013’te yapılacak olan federal seçimler için adaylığını koyma niyetini açıkça belirterek AfD’yi siyasi bir parti olarak ortaya çıkarmıştır. Adam, Lucke ve Frauke Petry ise partinin ortak liderleri olarak seçilerek göreve başlamıştır (Arzheimer, 2015, s. 540-541).

2.1. Almanya için Alternatif Partisi(AfD)’nin İdeolojisi

Avrupa’da yükselen aşırı sağ partiler kendilerini kamuoyunun sesi ve temsilcisi olarak tanımlamış ve başat partilerin oluşturduğu sistemin karşısında duran bir politikayı takip etmişlerdir. AfD’nin iddiası, vatandaşların çıkarlarını kötüye kullanan seçkin sınıfa karşı vatandaşlara bir koruma sağlayacağı ve siyasi yapıları bu seçkin sınıfın tesirinden çıkararak halkın faydasına yönelik kullanmayı amaçlayacağıdır. Bu sebeple halkın sorunlarının ve tepkilerinin karşılık bulduğu bir ideolojidir (Aknur, 2020, s. 420). Almanya’da ise buna paralel olarak yaşana sorunlar akabinde AfD, kurulduğu ilk yıllarda Avrupa’da konjektür incelendiğinde yaşanan “Euro Krizi” kapsamında yapılacak ekonomik yardım tartışmaları öne çıkmaktadır. Arap Baharı süreci ile meydana gelen göçmen krizi de öne çıkan bir diğer sorun olarak gündeme gelmektedir. AfD de yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda politikalarını geliştirmiş ve söylemlerini oluşturmuştur (İltaş, 2019, s. 122).

AfD’nin kurulma sebebi dönemin Şansölyesi Merkel’in “Euro’yu kurtarma” atılımına yapılan bir reaksiyon gibi görülmüş olsa da özünde, Avrupa Birliği’ne duydukları şüphe, göçmen karşıtlığı, Avrupa’da yer alan Yunanistan gibi ekonomileri zayıf ülkeleri kalkındırması sebebiyle Almanya’nın refah seviyesinin düşüş yaşayacağına dair tepkileri temel politikalarını oluşturmuştur. AfD’nin kuruluşunda para birimi olarak Almanya’nın Mark’a döneceğini garanti etmeleri ise ilgi çeken bir diğer gelişme olarak öne çıkmaktadır. AfD’nin kuruluş ve yükseliş aşamasında bu sorunlara ek olarak Brexit’in de etkisi gözardı edilememektedir. Parti programı içerisinde en fazla öne çıkan göçmen karşıtlığı düşüncesine bağlı olarak Almanya ve Avrupa’da değişim yapılması gerektiği vurgulanan iltica ve mülteci politikaları olmuştur (Çiçek, 2021, s. 501). Almanya’da Merkel’in “Açık Kapı Politikası” ile başlayan göçmen akını AfD’nin parti politikalarında önemli bir yer tutarken, sonrasında euro karşıtlığına odaklanan bu politikalar genişletilerek daha katı bir göçmen politikası izlenmiş ve AfD İslamafobik bir nitelik kazanmıştır (Aknur, 2020, s. 424).

AfD’de yer alan popülizm, sadece halk ve seçkinler ilişkisindeki hasımlık durumunu değil, ayrıca Alman halkı dışında yer alan “öteki”leri dışlamayı hedeflerken, “yerlilik ve otoriterlik”

ile popülizmi bir araya getirmektedir. Bu sebeple yabancıları öteki diye tanımlayan AfD, aynı zamanda onların halk düşmanı olduğunu düşünmektedir. AfD'nin parti programında ise Avrupa ve Almanya özelinde iltica ve mülteci konusuna yönelik uygulamaların değişmesi gerektiğinin altı çizilirken savaş, siyasi veya dini sebeplerden oluşan bir zulüm söz konusu değilse koruma statüsü almamaları gerektiğini ifade etmektedir. Koruma statüsü gereklilikleri kaybedildiğinde ise oturma izinlerine son verilmesi gerektiği bir diğer söylemini oluşturmaktadır. AfD ayrıca göçmenlerin ve aynı zamanda müslümanların suç işlemesi durumunda sınır dışı olmaları için bir yasa önerisi sunmuştur fakat AfD halihazırda iktidara gelmediği için öncelikle göçmen karşıtlığına ve islamofobiye dayanan söylemlerini uygulamaya koyma gücüne erişememiştir. Buna rağmen medya aracılığı ile seçmenlerine ulaşarak bunu başarmak için uğraşısını devam ettirmektedir (Rahman & Çiçek, 2023, s. 2287-2288).

2.2. Almanya için Alternatif Partisi(AfD)'nin Yükselişi

AfD'nin yükselişini baştan sona incelemek gerekirse, ilk kurulduğu yıllarda siyasi alanda karşılık bulamayacağı ve temsiliyet kazanamayacağı yönündeki görüşler sebebiyle ana akım partilerde bir kaygı oluşturmamıştır. 2013 yılında katıldığı ilk seçimlerde ise yüzde 4,7 oranında oy alması ile Almanya'da seçim barajı olarak belirlenen yüzde 5 oranını geçememiş ve hakkındaki bu görüşleri kuvvetlendirmiştir. Ancak 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde yüzde 7,1 oy oranına ulaşarak büyük bir kazanç elde etmiş ve temsilcilerin 96'sının 7'sine sahip olmuştur. Sonrasında AfD, "Avrupa Muhafazakârlar ve Reformcular Partisi" grubuna katılmıştır (Palancı, 2023, s. 120). 2017 seçimlerinde ise Bundestag (Almanya Meclisi)'a girmeye hak kazanmış ve Mayıs 2019 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ise oy oranını arttırmaya devam etmiştir. Bu gelişmeler ile AfD, Almanya'da Nazi Partisi'nden sonra ilk defa aşırı sağ bir partinin üçüncü parti olmasını sebebiyet vermiştir (Goziev & Özcan, 2020, s. 78)

AfD son olarak 2024 yılı Eylül ayında yapılan seçimlerde ise en çok oy oranını Thüringen eyaletinde yüzde 32,8 oranı ile almış ve yüzde 30,6 oranı ile Saksonya'da ise tüm partiler arasında ikinci olmuştur. Bu seçim başarısı ile AfD İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilk defa aşırı sağ bir partinin seçimlerde bir eyalette birinci olmasını sağlamıştır. Fakat AfD tek başına hükümet kurabilmek için gerekli meclis çoğunluğunu kazanamamış ve mecliste yer alan öteki partilerin AfD ile bir koalisyon oluşturmayı kabul etmemesi sebebiyle iktidara geçmesi mümkün olmamıştır (Akal, 2024).

Gramsci’nin liberal demokrasiler bağlamında oluşturduğu hegemonya kuramı yönetici sınıf hegemonyasının organize edilmesi problemini tüm boyutları ile analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Gramsci’nin katkısı yalnızca liberal demokratik sistemlerde siyasal partilerin mekanizmadaki rollerinin belirlenmesi ile sınırlandırılmamış ve iktidar stratejisi, örgütlenme problemleri gibi durumlara da dikkate değer açılımlar temin etmektedir (Ataay & Kalfa, 2008, s. 46). Bu sebeple AfD’nin aşırı sağ bir parti olarak Almanya’da yaşadığı yükseliş Gramsci’nin hegemonya krizi perspektifinden değerlendirmek için uygun bir örnek oluşturmaktadır.

AfD’nin artan oy oranının sebepleri incelendiğinde ilk olarak “2008 Ekonomik Krizi” gösterilebilmektedir. Bu kriz dünya ekonomileri üzerinde yaptığı etki ile Avrupa ülkelerinin çoğunda işsizlik sayılarında artışa neden olmuştur. Almanya’da bu krizden olumsuz olarak etkilense de ekonomisinin sağlam olması nedeniyle diğer ülkelerin sarsılması karşısında kısa sürede toparlanmıştır. 2010 yılında Güney Avrupa’da yer alan Portekiz, İspanya ve Yunanistan’da yaşanan borç krizlerine çıkış yolu bulmaya çalışan Almanya, krizin artarak Euro’ya vereceği zararı önlemeye çalışmıştır. 2011 yılında ise yaşanan göçmen krizi partinin milliyetçi ideolojisi nedeniyle güç kazanmasında en önemli nedenlerden biri olmuştur. Göçmenlere ve İslama karşı duruşu ile bilinen “PEGIDA(Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes)” yani “Batı’nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar” örgütü ile yakınlaşması partinin yükseliş yaşamasındaki bir diğer etmendir. Bu örgüte ait faaliyetler ve şiddet içeren eylemler aşırı sağ görüş aracılığıyla destek görmektedir. 2013 yılında kurulmasına rağmen AfD’nin seçimlerde sağladığı başarı halkın bir çözüm aradığının belirtisi olarak sayılabilmektedir. Halihazırda var olan partilerin sosyal ve ekonomik durumlar karşısında çözüm sunamaması karşısında AfD halk için bir umut olmuştur (İltaş, 2019, s. 123-124).

AfD içerisinde “Kanat (Flügel)” olarak kendini adlandıran milliyetçi kesimin, PEGIDA hareketi desteklemesi ve “2015 Erfurt Bildirisi” olarak bilinen kurucu belgesi sebebiyle AfD Almanya’nın ulusal kimliğinin hasar almasına yönelik bir direniş faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu topluluk, İslamofobiyi ve yabancı düşmanlığı düşüncesini doğru bulurken, ırkçılığı büyük ölçüde savunmaktadır. Buna ek olarak Nazi suçlarını azımsayan ifadeler içeren söylemlerde de bulunmaktadır (Bernhard, 2019, Aktaran, Aknur, 2020, s. 425). Freuke Petry’nin eş başkanlığa seçilmesiyle birlikte AfD’de ekonomik liberalleşme söylemlerinde geriye düşmüş ve Almanya’nın ulusal kültürünü muhafaza etme,

mülteci/yabancı düşmanlığı ve İslamofik söylemler ile öne çıkmaya başlayarak daha radikal bir niteliğe sahip olmuştur (Aknur, 2020, s. 425). Thomas Klikauer'e göre, bu şekilde zamanla AfD, neo-Nazizme daha fazla yönelmeye başlamıştır. Günümüzde AfD “ırkçı, milliyetçi, yabancı düşmanı ve anti-semitik” nitelikte bir parti olarak öne çıkmaktadır. Parti içerisinde en kuvvetli sağcı ise Björn Höcke olarak gözükrken, aynı zamanda eski neo-Nazi Christian Ernst Weissgerber'e göre AfD'de de en güçlü siyasetçilerden biri olarak yer bulmaktadır (Klikauer, 2019, s. 244).

Thüringen eyalet teşkilatı başkanı olan Björn Höcke, 2021 yılında yapmış olduğu bir konuşmada Yahudi Anıtı'ndan Utanç Anıtı olarak bahsetmesi ve bunun yasaklanmış bir Nazi söylemi olması dolayısıyla suçlanmıştır. Höcke mahkemede görülen dava uyarınca anayasaya aykırı olarak bildirilen bir örgütün söylemlerini kullanması sebebiyle, suçuna istinaden 13 bin euro para cezasına mahkum edilmiştir (EuroNews, 2024).

2016-2017 tarihli Facebook yazışmaları ile gündeme gelen Matthias Helfrich'in “Nasyonal Sosyalizmin dost yüzü” ve Nazi zamanının yargıcı olan Roland Freisler'e gönderme yaparak “demokratik Freisler” şeklinde kendini tanımlamasına rağmen hala AfD'de görevini sürdürmeye devam etmektedir. Ayrıca Matthias Helfrich “göçmen kökenli insanların zorla ya da siyasi baskıyla kitleler halinde sınır dışı edilmesinin örtülü bir ifadesi” olan “tersine göç” savunuculuğu yapmakta ve bu durum memnuniyetle karşılanmaktadır (Parker, 2024). AfD içerisinde yer alan siyasetçilerde bu ve buna benzer birçok Nazi yanlısı söylemler öne çıkmakta, demokrasi taraftarı olan Alman vatandaşlarını ve yabancı unsurları huzursuz etmektedir.

AfD'nin yeni milletvekillerinden olan ve radikal düşünceleri sebebiyle dikkat çeken bir başka kişi de eskiden Alman ordusunda yer alan Hannes Gnauck olmuştur. Gnauck, Askeri İstihbarat Kurumu (MAD) yoluyla “Anayasa'ya bağlılığı olmayan, çok tehlikeli bir aşırı sağcı” şeklinde nitelendirilmiş ve üniforma giymesi yasaklanarak görevinden alınmıştır (BBC News Türkçe, 2021). Nazi yanlısı söylemler ve eylemlerde bulunmanın anayasa ile engellenmesine ve Almanya demokrasisi karşısında bir yer almasına rağmen AfD bu tarz gelişmelerle gündeme gelen siyasetçileri bünyesinde barındırarak neo-Nazi bir çizgiye sahip olduğunu kabul etmiş sayılmaktadır.

AfD'nin bu ideolojik tutumu ve yaşanan gelişmeler karşısında Almanya'nın iç istihbarat örgütü olan “Anayasayı Koruma Federal Ofisi” AfD'nin gençlik örgütünü 4 sene boyunca değerlendirmiş ve sonucunda “anayasadaki temel demokrasi ilkelerine karşı hareket eden üyelerin yoğun olduğu” yönünde kanıtlara ulaşmış ve radikal sağ örgüt” olarak tanımlamıştır.

Bu kararla beraber, bu örgüte mensup olan kişiler kamu sektöründe çalışmaları, silah temin etmeleri ve taşıma ehliyeti almaları zorlaşacaktır. AfD liderleri ise bu durumu kabul edilemez bularak karara tepki vermiştir (Serbestiyet, 2023). Buna ek olarak yakın dönemde Almanya'nın farklı bölgelerinde Neo-nazi terör suçlusu olduğundan şüphelenen ve baskınlarda yakalanan 8 kişiden birinin AfD’ye mensup bir siyasetçi olduğu ispatlanmıştır (Zeyrek, 2024).

Aknur (2020)’un AfD üzerine yaptığı araştırmasına göre, 2016 ve 2018 yılları arasında Beatrix Von Storch, Alexander Gauland, Freuke Petry, Björn Höcke, Jens Maier, Albrecht Glaser, André Poggenburg, Alice Weidel gibi AfD’nin önde gelen siyasetçilerinin Türklük karşıtı, İslam karşıtı, mültecilere ve göçmenlere yönelik düşmanca ifadeler içeren birçok söylemleri bulunmaktadır.

Aşırı-sağ’ın yükselişi ve liberal demokrasi’de yaşanan iç krize karşı, halk nezdinde merkez partilere olan rızayı azaltan sorunlara çözüm bulamadığı sürece aşırı sağ gücünü arttırmaktadır. Avrupa’nın birliği düşüncesinin hasar alması ve AB’nin ilerleme gösterememesi ile beraber ülkeler tarafından ulusal politikaların belirleyiciliğine dönüş yapılmıştır. Bu ulusal öncelik ise siyasal muhafazakârlığı arttırmaktadır. Avrupa’da yer alan ülkeler Avrupa Birliği karşıtı olan partilere yönelmeye başlamıştır ve bu aşamada demokrasinin yeniden değerlendirilerek sağ çizgiye geçmeyecek, akabinde kültürel krizlere sebep olamayacak şekilde dönüştürülmesi gerekmektedir (Yıldırım, 2017, s. 69). Yaşanan gelişmeler tüm partilerin benzer niteliklere bürünmesine ve halkın desteğinin yüksek miktarda kaybedilmesine neden olmuştur. Bu dönemde üye sayılarında düşüş yaşayan partilere karşı ideolojik olarak bağlılık ve ilgi azalmış, oy katılımı azalmış ve oylar dağınık şekilde bölünerek küçük partilere kaymıştır. Bu durumda hükümetlerde istikrar kurmak zorlaşırken, bir temsil krizi yaşandığı ve siyasal düzende varlıksal anlamda bir hegemonya krizi olduğu görülmektedir (Ataay, 2022, s. 30).

Hegemonya esasen iktidara yönelik rızanın sağlanması ve sürdürülmesini ifade etmektedir. Fakat bu hegemonyanın sürekliliğe sahip olması gerekirken, farklı ideolojilerle rekabetin yanında her zaman rızasını tekrardan inşa etmeyi zorunlu kılan bir durumu da içermektedir. Bu açıdan hegemonya halkın yalnızca kısa süreli itaatlerini veya desteğini elde etmek değil uzun süreli olarak kalplerini ve bilinçlerini elde etme mücadelesini yanında getirmektedir (Özel, 2020).

Almanya özelinde bu durum değerlendirildiğinde AfD’nin oy oranlarındaki artış esasen egemen iktidarın rıza üretiminde sorun yaşadığını göstermektedir. Gramsci’nin hegemonya

kavramı çerçevesinde liberal demokrasinin yaşadığı bu durum analiz edildiğinde, liberal demokrasi hegemonyasına olan rızanın azaldığı ve demokrasi unsurları olan insan hakları, çoğulculuk gibi kavramların göçmenlerin sayısındaki artış ile artık halk tabanında bulunduğu karşılığının azaldığı ortadadır. Aşırı sağ partilerin ideolojilerini oluşturan milliyetçilik ve muhafazakarlık düşünceleri demokrasiye karşıt bir yerde bulunurken, bu kavramlara olan desteğin artması bir “liberal demokrasi hegemonyası” krizinin var olduğunu göstermektedir.

Aşırı sağ partiler sundukları önerilere yönelik daha fazla kabul alması için uygun bir ideolojik zemin hazırlamaktadır. Seçimlerde gerçekleştirdiği başarılarla ek olarak toplumun sahip olduğu kültürel ve ideolojik yapıyı dönüştürmeye çalışan metapolitik bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu sayede mevcut hegemonyanın yerine karşı bir hegemonya kurmayı hedeflemektedir. Gramsci’nin sivil toplum olarak tanımladığı eğitim, medya gibi kanallar aracılığıyla aşırı sağ ideolojisine dair fikirleri yayarak mevcut hegemonyaya karşı duruş göstermektedir (Adorf, 2025).

Almanya’da yaşanan liberal demokrasinin hegemonya krizi, AfD’nin yaşadığı yükseliş üzerinden değerlendirildiğinde bunun sebebi olarak ekonomik ve sosyal nitelikli krizlerin yanında mevcut iktidarın değişmesine yönelik bir isteğin olduğu da sonuç olarak çıkartılabilmektedir. Buna ek olarak Avrupa Birliği’ne dair yapısal eleştiriler ve özellikle de ekonomik krizler söylemlerini güçlendirmekte toplumda karşılık bulmaktadır. Seçmenlerin hem ana muhalefet hem de iktidarın politikalarından duyduğu memnuniyetsizlik karşısında AfD’nin yeni bir söylemle ortaya çıkması bu durumun temelini oluşturmaktadır. AfD’nin milliyetçi ve yabancı düşmanlığı içeren söylemlerinin sonucunda Almanya’daki göçmen/mülteci ve Alman halkı dışındaki unsurlar hedefe koyulmaktadır. Bu şekilde gündemdeki sorunlara ağırlık vererek gücünü arttırmaktadır. Fakat önemli olan konu AfD’nin bu sorun ve krizler çerçevesinde meydana gelen bir olgu olması sebebiyle seçmen tabanında uzun süreli olarak destek alıp almayacağının belirsiz olmasıdır (Goziev & Özcan, 2020, s. 87). Aşırı sağın yaşadığı bu başarı hükümete olan güvensizliğin yanında bir liberal demokrasi krizini de yansıtması ile popülizm demokratik politikalara son verecek fakat yerine alternatifini sunmayacak bir tehlikeli karşıtlığı özünde bulundurmaktadır. Sağ-popülizmin halkı kurtarmak sebebiyle uyguladığı sert politikalar muhalefeti ortadan kaldırarak siyasetin sona ermesine neden olabilmektedir. Bu nedenle demokrasi, halkın krizlere yönelik bir sesi gibi ifade edilse de bu şekliyle siyaseti önleyen bir yapıya evrilmektedir (Yıldırım, 2017, s. 58).

Gramsci’ye göre, bir alanda gerçekleşen mücadele ve yapılar, diğer alan aracılığıyla biçimlenir ve birlikte üretimi sağlanır. Bu sebeple, ulusal düzeyde aşırı sağ tarafından yapılan meydan okumalara yönelik oluşturulan stratejiler, sivil toplum ve politik toplum alanlarını hedef alması gerekmektedir. “Bütünleşik devlet”in özünde yer alan istikrarsızlık, günümüzde var olan otoriterlik ve ırkçılık perspektifinde daha da yükseliş göstermektedir. Bu sebeple demokratik sivil toplum örgütlerinin, devleti kazanabilmek için ilk olarak hegemonya kurma mecburiyetini vurgulamaktadır (Nettelblatt, 2023, s. 15).

Hegemonya devamlı olarak işleyen bir sistem olarak, rızanın kazanılması ya da kaybedilmesi bir anda oluşmadığı gibi direnç de bir anda oluşup veya yok olmamaktadır (Aksoy & Can, 2016, s. 70). Almanya’da bu süreç İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan göçmen işçi alımı ile ve Avrupa Birliği sebebiyle oluşan ekonomik problemlerle son halini almıştır. Ekonomik problemler alt sınıfta egemen iktidara yönelik tepkiyi oluşturan en temel sebep olarak özellikle öne çıkmaktadır.

Almanya’da yaşanan enflasyon yüksekliği ve akabinde satın alma gücünde yaşanan düşüş, önde gelen otomobil firmasının Almanya’da yer alan iki fabrikasını kapatacağına yönelik duyurusu ve ülkede var olan kronik bütçe açığı bu ekonomik problemlerin başında yer almaktadır. Bu durumun düzeltilmesinin zor olacağı ve uygulanabilir bir strateji oluşturma bir sonraki hükümetin görevi olacağı açık hale gelmiştir. Almanya’da sol-liberal-yeşil siyasetin yaşadığı hegemonik kriz Gramsci’nin düşüncesine göre, ekonomide uygulanacak güvenilir bir programın rıza üretimini güvence altına adına kilit bir niteliğe sahip olsa da, yöneticilerin liderliği her zaman ahlaki olarak temellendirilmelidir. Bunun için ise toplumu oluşturan farklı gruplara yönelik anlayış ve empati gösterilmelidir. Almanya’da AfD’nin yükselişi ile beklenen muhafazakar şemsiye altında yer alan ve aşırı sağ ideoloji baskısındaki yeni bir hegemonya ve hükümet oluşumudur (Szombati, 2024).

Hegemonya krizinde oluşacak sonuç olarak iki ihtimal bulunmaktadır, ilk olarak yaşanan hegemonik sızıntının baskı veya ideolojik araçlar yoluyla kapatılması ve hegemonyanın yeniden oluşturulması, ikinci ise karşı-hegemonik sızıntı yönetici sınıfın hegemonyasını ortadan kaldıracak şekilde bir alternatif karşı hegemonya oluşturmaktır (Aksoy & Can, 2016, s. 71).

Almanya’nın yaşadığı hegemon krizi karşısındaki uygulamaları Gramsci perspektifinden incelendiğinde AfD’nin öne çıkardığı göçmen krizi ile ekonomik krizin perdelendiği ve suçluyu

egemen sınıftan göçmenlere indiren bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Göçmen karşıtlığı üzerinden krizlerin halkın dikkatinden çıkarılması durumu başarı sağlamazsa sömürülen halk egemen iktidarı değil tüm sistemi hedef alacaktır.

Göçmen karşıtlığı aynı zamanda ulusal düşünceyi güçlendirerek Almanya'yı bütünleştirici bir niteliği de oluşturmaktadır. Fakat aşırı sağ partilerin özümlediği “yerlilik” bir anlamda geleneksel ve radikal nitelikte bir milliyetçiliği ifade ettiğinden demokrasinin önemli unsurları olan siyasal çoğulculuk ilkesi için tehlike oluşturmakta ve kişisel özgürlükleri zedelemektedir. Ulus bütünlüğünün her açıdan gelebilecek tehdide yönelik muhafaza edilmesini sağlamak vasıtasıyla esasen farklı dine mensup, farklı dil ve soydan olanları ötekileştirmektedir (Aknur, 2020, s. 422).

Öteki kavramı üzerinden göçmenler günah keçisi ilan edilerek ekonomik kriz hasıraltı edilmektedir. Bu sayede Almanya bütünlük bir yapı olarak gösterilmekte ve AfD gibi partiler sorunu başka yönle çekmektedir. Ayrıca bu partiler çoğunlukla korku politikası uygulayarak ülke halkını düşman olarak betimlediği “öteki”ye karşı uyanık tutmaya gayret etmektedir. AfD’de bu şekilde Almanya bünyesindeki göçmenlerin veya sığınmacıların ırk, din ve dil farklılıklarını öne çıkararak oluşturduğu düşman kimliğe yönelik politikalar geliştirmektedir (Aknur, 2020, s. 428).

Düşman olarak gösterilen “öteki” içerisindeki göçmen işçiler ülkelerinde artış gösteren işsizlik ve akabinde oluşan ekonomik problemlerin nedeni olarak gösterilmektedir. Yabancıların gösterilen bu suç sebebi ile ülkelerinden ayrılmaları gerektiği şeklinde inşa edilen politikalar ile aşırı sağ ve milliyetçi çizgiye sahip partilerin günümüzde önem ve konumu giderek artmaktadır (Soytürk, 2018, s. 1442-1443).

Ana akım medya aracılığı ile sürekli olarak günah keçisi ilan edilen göçmenler “Öteki” olarak nitelenip, damgalanarak oluşturulan önyargı ile kurumsal seviyede dışlama ve ayrımcılık faaliyetlerinin yasallaştırıldığı bulgulanmıştır. Bu durum hegemonya kavramı üzerinden analiz edildiğinde egemen sınıfın aydınları, iç ve dış toplulukların söylemsel açıdan inşasına geçer ve halka “Öteki” hakkındaki düşüncelerini sunarak çoğunluğunun bunu özümseyerek hegemonyasına olan rızayı sağlamayı amaçlar (Boukala, 2019, s. 72).

Göçmen karşıtlığı egemen sınıfın otoritesini sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Örneğin, göçmen karşıtlığına yönelik söylemler, egemen sınıfın desteğinde artış oluşturabilir ve halkın bir kısmında tehdit olarak gösterilen “öteki”ye karşı, liderin güçlü olması gerektiği veya güvenlik politikalarının sıkılaşmasının zorunluluğuna dair bir düşünce oluşabilir. Gramsci perspektifinde

bu durum, hegemonya krizinin aşılması için bir strateji olarak görülebilmektedir. Göçmen karşıtı oluşan söylemler ile halkın öfkesi sistemin gerçek problemlerinden uzaklaştırarak mevcut düzenden şüphe edilmesini engellemektedir. Gramsci’ye göre bu şekilde ideolojik araçlarla, egemen sınıf hegemon gücünü muhafaza edebilmekte ve rızayı yeniden sağlayabilmektedir. Bu sayede gerçek problemleri çözmek yerine, problemleri günah keçisi ilan edilen bir grubun üzerine yıkmak manasına gelmektedir.

SONUÇ

Almanya’da Nazi sonrası ilk defa bir aşırı sağ partinin bu denli yükselmesi oldukça dikkat çekmiştir. AfD’nin bu başarısı mevcut siyasal partilere olan güvenin azalmasını ifade etmesinin yanında bir liberal demokrasi krizi olarak ortaya çıkmakta ve Gramsci perspektifinden analiz edildiğinde bir hegemon krizi olarak değerlendirilebilmektedir. Gramsci’ye göre hegemonya krizinin sebeplerinden birini de uzun süren ekonomik krizler oluşturmaktadır. Almanya özelinde bu durum analiz edildiğinde ekonomik sorunlara ek olarak göçmen kriziyle ortaya çıkan İslamofobi ve yabancı karşıtlığı, Avrupa Birliği’ne olan güvenin azalması öne çıkan başlıca nedenleri oluşturmaktadır. Bu nedenler doğrultusunda halk içinde yükselen tepkiler popülist ve milliyetçi politikalara sahip olan aşırı sağ partilerin mevcudiyetinin güçlenmesine neden olmuştur.

Egemen sınıfın ideolojisinin alt tabanda rıza bulmasının zorlaşması, yeni bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Almanya özelinde göçmen karşıtlığının öne çıkarılmasının iktidarın otoritesini bir anlamda sağlamlaştırdığını da söylemek mümkündür. Çünkü göçmen ve yabancı karşıtlığı söylemleri egemen sınıfa verilen desteğe artış sağlayabilir ve tehdit olarak lanse edilen göçmenlerin karşısında liderin otoritesinin güçlü olması önemli hale gelmekte ve Alman bütünleştiriciliğinin öne çıkarılmasını zorunlu hale getiren bir görüş oluşabilmektedir. Gramsci perspektifinde bu durum, hegemonya krizinin çözümüne yönelik bir strateji olarak görülebilmektedir. Göçmenleri ötekileştirerek düşman konumuna getiren söylemler ile halkın öfkesi sistemin gerçek problemlerinden uzaklaştırarak mevcut düzenin problemlerine odaklanmayı engellemektedir. Gramsci’ye göre bu durum ideolojik araçlarla, egemen sınıf hegemonyasını muhafaza edebilmekte ve rızayı yeniden sağlayabilmektedir. Böylelikle sorunların çözümü yerine sorunların perdelenmesine yönelik bir uygulama ile günah keçisi ilan edilen göçmenlerle, egemen kendi üzerinden dikkatleri çekmektedir. Liberal demokrasilerin yeniden ideolojilerine karşı alt sınıfta rıza bulabilmesi için ekonomik ve sosyal krizlerle baş

ederek, kültürel, dinsel ve felsefi çerçevede ideolojilerine yeniden kabul almalıdır. Ayrıca aşırı sağ partilerin iktidara gelerek otoriter bir yapı kurmasını engelleyebilmek adına egemen sınıfın çalışmalar yapması gerekmektedir. Bu liberal demokrasinin hegemonya krizinin aşılabilesinin tek yolu olarak gözükmeştir.

KAYNAKÇA

- Adorf, P. (2025, 31 Ocak). The Far-Right Vorfeld and Its Ideological Influence on the AfD. American-German Institute. <https://americangerman.institute/2025/01/the-far-right-vorfeld-and-its-ideological-influence-on-the-afd/>. Erişim Adresi: 18.02.2025
- Akal, D. (2024, 1 Eylül). Almanya'da aşırı sağın yükselişi: Çoğulcu demokrasi tehlikede mi? Berlin, Almanya. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cj62063je5go>. Erişim Tarihi: 14.12.2024
- Aknur, M. (2020). Almanya’da Radikal Sağın Yükselişi: Almanya İçin Alternatif Partisi, Popülizm ve Demokrasi. *International Journal of Social Inquiry* , 13(2), 415-446.
- Aksoy, İ. a. (2016). Hegemonya ve karşı-hegemonik sızıntılar: Yeni bir kavramsallaştırma denemesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 62-76.
- Aksoy, İ., & Can, C. (2016). Hegemonya ve karşı-hegemonik sızıntılar: Yeni bir kavramsallaştırma denemesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 62-76.
- Arzheimer, K. (2015). The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany? *West European Politics*, 38(3), 535-556. doi:<https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1004230>
- Ataay, F. (2022, Kasım). Neoliberal Küreselleşmenin ve Liberal Demokrasinin Krizi. *ODİTORYUM Eleştirel Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 26-36. https://www.oditoryumdergi.com/_files/ugd/1076fb_8239bffc3a714176bcf01fc16159e167.pdf. Erişim Tarihi: 14.12.2024
- Ataay, F., & Kalfa, C. (2008). Modern Prens’ten "Post-modern Prens"e: Gramsci’nin siyasal parti kuramı üzerine. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 8(15), 26-49.
- Bahtiyar, K. (2020). Hegemonyanın Tarihsel Gelişimi Doğrultusunda Avrupa Birliği Süreci ve Almanya Örneği. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 15(1), 85-109.
- Basmacı, P. (2021). Sistem eleştirisi ve hegemonik söylem üretimi arasındaki dizi:“La casa de papel”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(2), 1155-1184.

- Britannica Encyclopedia. (tarih yok). Democracy. <https://www.britannica.com/question/What-is-democracy>. Erişim Tarihi: 29.11.2024
- BBC News Türkçe. (2021, 6 Ekim). Almanya seçimleri: Aşırı sağcı AfD, ülkenin doğusunda en güçlü partiye dönüşmesi sonrası radikalleşiyor. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58807654>. Erişim Tarihi: 15.12.2024
- Bingöl, Ş. D. (2022). Türkiye'de neoliberal politikalara emeğin rızasının inşası: Sınıf hegemonyası mı, parti hegemonyası mı?. [Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi]
- Boukala, S. (2019). Mass Media and Hegemonic Knowledge: Gramsci and the Representation of the 'Other'. European Identity and the Representation of Islam in the Mainstream Press: Argumentation and Media Discourse, 55-83.
- Buci-Glucksmann, C. (1982). Approaches to Gramsci. A. S. Sassoon, Hegemony and consent: A political strategy (s. 116-126). London: Writers and Readers Publishing Co.
- Çiçek, A. (2021). Almanya'da aşırı sağın siyasal aktörü olarak AfD (Almanya için Alternatif Partisi). Al-Farabi 10th International Conference on Social Sciences, 498-504. Malatya, Turkey: Al-Farabi international journal on social sciences.
- Çiftçi, K. (2009). Soğuk Savaş sonrasında ABD:"rıza" ya dayalı" hegemonya" dan" imparatorluk" düzenine. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 5(10), 203-219.
- Deveci, Z. (2020). Antonio Gramsci ve Hegemonya. Sosyologca, 10(20), 109-119.
- Dural, A. B. (2012). Antonio Gramsci ve hegemonya. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(39), 309-321.
- EuroNews. (2024, 14 Mayıs). Almanya: AfD'li siyasetçi Höcke'ye Nazi sloganı kullandığı gerekçesiyle para cezası. <https://tr.euronews.com/2024/05/14/almanya-afdli-siyasetci-hockeye-nazi-slogani-kullandigi-gerekcesiyle-para-cezasi>. Erişim Tarihi: 15.12.2024
- Fukuyama, F. (2024). Tarihin Geleceği: Liberal Demokrasi, Orta Sınıfın Gerilemesinden Sağ Çıkabilir mi?. Global İlişkiler Forumu. İstanbul: Foreign Affairs. <https://www.gif.org.tr/dusundurenler/tarihin-gelecegi-liberal-demokrasi-orta-sinifin-gerilemesinden-sag-cikabilir-mi-francis-fukuyama>. Erişim Tarihi: 30.11.2024

- Goziev, R., & Özcan, M. S. (2020). Aşırı Sağın Yükselişi ve Almanya İçin Alternatif Partisi (AFD). *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(21), 76-89.
- Gözübüyük, Ş. (2003). *Anayasa Hukuku* (11. b.). Ankara: Turhan Yayınevi.
- Gramsci, A. (1984). *Modern Prens* (1. b.). (P. Esin, Çev.) Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Güç, K. (2015). Liberal enternasyonalizmin tarihsel dönüşüm süreçleri ve güncel krizleri. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 149-176.
- Güler, B. (. (2019). Antonio Gramsci’de hegemonya kavramı ve günümüz siyaset felsefesine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]
- Gümeç, K. (1986). Modern Demokrasi’nin Batı’daki Düşünce Temellerine Genel Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 38-54.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset* (14. b.). Ankara, Ankara: Adres Yayınları.
- Hoffman, S. (1995). The Crisis of Liberal Internationalism. *Foreign Policy*(98), 159-177.
- Ikenberry, G. J. (2009). Liberal internationalism 3.0: America and the dilemmas of liberal world order. *Perspectives on politics*, 71-87.
- İltaş, T. (2019). Ekonomik krizlerin politik sonuçları: Aşırı sağın yükselişi. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]
- Karadut, İ. C. (2015). 21. yüzyıl’da ulus-ötesi demokrasi: köken, kapsam, biçim ve kısıtlılıklar. [Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi]
- Keyman, E. F. (2006). Küreselleşme, uluslararası ilişkiler ve hegemonya. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(9), 1-20.
- Klikauer, T. (2019). German neo-nazis and a new Party. *Jewish Political Studies Review*, 30(1/2), 243-252.
- Kocabaş, C. (2016). Hegemonya ile sınır güvenliği: AB komşuluk politikasının Akdeniz havzası uygulamalarının eleştirel teorisinin hegemonya kavramı açısından değerlendirilmesi. [Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]

- Kuçuradi, İ. (1998). Yirmibirinci yüzyılın eşiğinde demokrasi kavramı ve sorunları. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15, 21-27.
- Morera, E. (1990). Gramsci and Democracy. Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique, 23(1), 23-37.
- Mouffe, C., & Laclau, E. (1992). Hegemonya ve sosyalist strateji. (A. Ş. ardan, Çev.) İstanbul: Birikim Yayınları.
- Nettelbladt, G. (2023, 6 Mart). Negotiating counterstrategies against the far right in Cottbus, Germany: shifting relations between the state and civil society. Territory, Politics, Governance, 1-20. doi:10.1080/21622671.2023.2209126
- Özel, C. (2020). Güç. Ankara: Orion Akademi. <https://www.izpolitik.com/blog-hegemonik-gucun-hegemonyasi-ve-rizinin-uretilmesi-3>. Erişim Tarihi: 15.12.2024
- Palancı, M. (2023). Avrupa Birliği içinde yükselen aşırı sağ hareketler ve göç politikalarının güvenlikleştirilmesi: AfD'nin siyasal söylem analizi üzerinden refah milliyetçiliğinin inşası . [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]
- Parker, J. (2024, Mayıs 8). Almanya'da aşırı sağcı AfD içinde Nazizim ile anılan isimler, partinin geleceği için ne anlama geliyor? . <https://www.bbc.com/turkce/articles/czkvj17mjk9o>. Erişim Tarihi: 15.12.2024
- Rahman, H., & Çiçek, A. (2023). Almanyave Macaristan'da aşırı sağ partilerin siyasal söylem ve politikaları. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13(4), 2282-2294. doi:<https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1294246>
- Ramos Jr., V. (1982). The concepts of ideology, hegemony, and organic intellectuals in Gramsci's Marxism. Theoretical Review(27), 3-8.
- Rosamand, B. (2024, 5 Kasım). Britannica. <https://www.britannica.com/topic/hegemony>. Erişim Tarihi: 23.11.2024
- Schäfer, C. (2021, Mart 26). Between Policy and Protest: The AfD and its Voters. Almanya. <https://bpy.bilgi.edu.tr/en/blog/right-wing-populism-in-germany-the-alternative-for/>. Erişim Tarihi: 07.12.2024

- Serbestiyet. (2023, Nisan 27). Alman istihbaratı, AfD partisinin gençlik kollarını “radikal sağcı örgüt” olarak sınıflandırdı. <https://serbestiyet.com/featured/alman-istihbarati-afd-partisinin-genclik-kollarini-radikal-sagci-orgut-olarak-siniflandirdi-126643/> . Erişim Tarihi: 14.12.2024
- Soytürk, M. (2018). AfD Örneğinde Almanya’da Siyasi Irkçılık ve İslamofobi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 1440-1463.
- Su, A. E. (2006). Eleştirel teori çerçevesinde hegemonya ve alt-hegemonya: Almanya ve Japonya örneği. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]
- Szombati, K. (2024, Eylül 27). The Beginning of the End: Recent Regional Elections Signal the Demise of Not Only Scholz, but Left-Liberal-Green Hegemony in Germany. *The Review of Democracy*. <https://revdem.ceu.edu/2024/09/27/beginning-of-end/>. Erişim Tarihi: 18.02.2025
- Şahin, B. (2007). Liberal demokrasinin temelleri. *Demokrasi Platformu*, 3(10), 35-59.
- TDK. (2024). Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 23.11.2024
- Touraine, A. (2004). *Demokrasi Nedir?* (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tunç, H. (2008). Demokrasi türleri ve müzakereci demokrasi kavramı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1113-1132.
- Ural, Ş. (1999). Demokrasi kavramı, toplumsal değerler ve birey. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(2-3), 451-460.
- Yıldırım, Y. (2017). Liberal demokrasinin krizi bağlamında Avrupa’da sağ popülizm ve yükselen aşırı-sağ. *Amme İdaresi Dergisi*, 50(2), 51-72.
- Zeyrek, M. (2024, 5 Kasım). Almanya'da Neonazi şüphesiyle gözaltına alınanlar arasında AfD'li bir politikacı olduğu ortaya çıktı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-neonazi-suphesiyle-gozaltina-alinanlar-arasinda-afdli-bir-politikaci-oldugu-ortaya-cikti/3384686>. Erişim Tarihi: 15.12.2024

ÇALIŞMANIN ETİK İZNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1.yazarın araştırmaya katkı oranı %100'dür.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.